

mit

DUMITRU RADU POPESCU

Cocia verde (II)

Scara către cer

În „Facerea“, nu mult după cele întâmplate la Potop, se spune cum Iacov a ajuns într-un loc unde a rămas peste noapte, căci asfîntise soarele : a luat o piatră, a pus-o căpății și s-a culcat în locul acela. Și a visat o scară rezemată de pămînt, al cărei vîrf ajungea pînă la cer. Îngerii lui Dumnezeu se suiau și se coborau pe scara aceea. Așa deci se-ntîmpla, dacă El va. „Pămîntul pe care ești culcat, ți-l voi da ție și seminței tale“. Iacov e asigurat în vis că nu va fi părăsit. Iacov se trezește din somn și-și zice : „Cu adevărat, Domnul este în locul acesta, și eu n-am știut... Aici este casa lui Dumnezeu, aici este *poarta cerurilor*“ (s.n.). Și Iacov a luat piatra pe care o pusese căpății și a pus-o ca stîlp de aducere aminte... ca ea să fie casa lui Dumnezeu... Și Manole doarme pe o piatră : căci el s-a culcat pe zid, el a ațipit pe zid, și el dormind pe zid, pe zidul ce s-a surpat în noaptea de Marți spre Miercuri cu el cu tot, a visat, pe zid deci, că-n deșert lucra... Da, aici era poarta cerurilor, de-aici se putea ridica o scară spre cer, o mănăstire — dar ca toate acestea să se împlinească era nevoie de o jertfă. Visul cerea o jertfă.

Dormind pe o piatră

Manole mai doarme o noapte cu capul pe piatră, mai doarme o noapte pe zidul construit în ziua de Marți. „La zid că mînea / Ș-acolo dormea / Cu capul p-o piatră...“ Aici e aici. În noaptea aceasta nu mai visează nimic ; zidul din nou se surpă... Prima noapte cînd s-a culcat pe-o piatră, Luni spre Marți, a vrut să afle tainele zidului, să simtă cu trupul său cum se prăbușește... Și Visul spunîndu-i ce avea de făcut, el a acceptat, a doua zi, propunerea din vis... a mărturisit-o celor nouă meșteri mari, și toți au acceptat-o. Dar în următoarea noapte, piatra pe care se culcă îl umple de temeri : omul din el *se revoltă* : „Și-acolo dormea / Cu capul p-o piatră, / *Pustia s-o bată.*“ (s.n.). Dar legămîntul fiind făcut, nu mai era nici o cale de a i se sustrage... Onoarea etc... Și Sperața că nu va fi Caplea, soțioara lui, cea dintîi ce va veni în zori... Se înșela. Visul *el îl visase*, tragedia trebuia să i se *întîmple lui*. Altfel totul ar fi fost o șmecherie divină. Nu era. Ce visase Manole Luni noaptea, trebuia să se împlinească începînd de Joi... Dar de ce tot pomenește eu numele zilelor ? Pentru a arăta nu neapărat că e vorba de o săptămînă a patimilor, cît pentru a marca faptul că în ziua de Luni începe cu adevărat ridicarea mănăstirii Argeș : odată cu Visul începe înfăptuirea ei. Va să zică, Luni, după ziua de muncă, visînd, el vede cum va arăta mănăstirea... Luni e începutul săptămîinii, e ziua unui nou început... De ce n-ar fi și o zi de început de an, prima zi dintr-un an nou, prima zi a unei noi Creații ?

Pe acoperișul lumii

Să mai zăbovim nițel asupra lui Negru-Vodă, cel din „Meșterul Manole“, și să nu ținem cont de asociațiile ce se fac între numele său și cel al lui Radu Negru Basarab, în timpul căruia s-ar fi început celebrul monument de la Curtea de Argeș. Deși o să ne contrazicem mai la vale, când îl vom cita pe Blaga, care-i dă mitului și o putere de cuprindere și de încorporare a istoriei în mantaua sa — o să-l privim pe Negru-Vodă ca pre un personaj (mitologic ?) ce-și dorește cu orice preț nu numai pomenirea neamului său în viitorime, ci chiar nemurirea... S-a insistat mai mult în descifrarea baladei asupra meșterilor, a lui Manole, a Caplei, dar mai puțin asupra rolului copilului lui Manole, asupra Noiașului, și mai ales asupra domnitorului pornit în cocie verde să-și găsească locul unde probabil ar dori să-i fie îngropate rămășițele pămîntești. Căci nouă ne vine să credem că scopul construirii mănăstirii Argeș acesta ar fi: domnitorul își dorește un lăcaș de veci fără asemănare ! El îi caută cu osîrdie locul, pune apoi toată puterea sa economică în mișcare să ridice ani și ani la rînd zidurile de var și cărămidă ce se prăbușesc peste noapte, fără să renunțe la gîndul său... Desigur, putem vorbi de două idei (și două scopuri) paralele care au condus la ridicarea mănăstirii : într-un fel gîndea Manole, și în alt fel, și pentru alt scop, Negru-Vodă. Unul dorea Frumosul, Absolutul, și nu neapărat doar pentru sine, ci, implicit, și pentru alții, celălalt își dorea un templu de veci... Se vedea și un erou al neamului ? voia să nu-i putrezească în veci osemintele ? se vedea și se voia mai aproape de Dumnezeu ? Să fi fost el pur și simplu generos, voind doar „un loc de pomenire“ ? Nu credem. Și avem și de ce : cînd mănăstirea e gata și Negru-Vodă află din gura marelui meșter că ar fi posibil ca așa să mai construiască un lăcaș de închinăciune și de pomenire și mai grozav, îi ia schelele și-l dă morții. De ce să nu mai fie un loc de închinăciune ? Ca să nu se mai consume atîta var și cărămidă și bănet ? Nici vorbă. Partea materială a chestiunii nu-l interesa pe domnitor. Orgoliul, ca altul ca el să nu mai aibă un asemenea, sau mai desăvîrșit, loc de pomenire ? E mai de crezut. Drept pentru care cei nouă meșteri mari, și cu Manole zece, aduși pînă aici trași de superbi telegari, într-o cocie verde, aici trebuie să rămînă, oasele lor pe acoperișul desăvîrșitei lor construcții să putrezească, bătute de vînt, mîncate de ai neodihnei micuți (și nu doar în pămînt) avocați, roase de lumina soarelui. Carnea lor păsărilor s-o mănince și s-o poarte în zbor peste lume în burta lor, pînă o vor topi și risipi, pe sub cozile lor, în toate zările. La asta nu s-a gîndit Manole, la acest posibil sfîrșit al său și al ortacilor săi, pe acoperișul lăcașului dumnezeiesc să moară... Și nici ortacii săi nu s-au gîndit, ei care se gîndiseră să scape de sub incidența Visului desăvîrșirii construcției ce le cerea drept jertfă o soțioară — cu toții încercînd, și reușind ! să-și oprească acasă soțiile în dimineața tragediei de Joi...

Negru-Vodă îi condamnă deci pe toți la moarte. Erau o tagmă de constructori, o confrerie, dacă unul dintre ei ar fi scăpat, lumea afla ce se petrecuse cu ceilalți, iar cel rămas în viață ar fi putut alt lăcaș ridică, mai împlinit. Și-ar fi putut vorbi, mărturisii și... (Ar fi putut face istorie...) Acesta și-ar fi putut crește calfe și zidari, în timp, transmițîndu-le secretele pe care și el le învățase, spuse de la gură la ureche de Manole...

Dar să mai zăbovim asupra acestor taine stăpînite de ei, și date lor de cel mai bun dintre ei, Manole, sub jurămint, ca întotdeauna. Deci ei deprindeau știința cărămidăriei (să-i zicem astfel), a construcției, sub jurămint, cu mina pe cruce, căci nu erau atunci nici școlii și nici universități și manualele de meserii care să-i facă să înțeleagă arta ridicării unor lăcașuri... E și firesc, doar toate breslele anti-chității aveau secretele lor. La începuturi, preoții erau meșterii mari ai construcțiilor : sclavii doar îi ajutau să-și împlinească în piatră și cărămidă proiectele, sclavii nu contau decît ca mină de lucru. Meșterul Manole nu este un preot, meșterii săi cei nouă nu sînt niște sclavi, sînt oameni pricepuți, sînt meșteri mari și ei : avem de-a face deci cu zece maeștri (laici !) în zidiri de lăcașuri desăvîrșite și deosebite... Poate Manole să fie numit primul *arhitect* de pe cuprinsul acestor plaiuri ? De ce nu ? Căci el chiar era un arhitect, căci el nu făcea nimic la întîmplare, fără să măsoare și să gîndească... Cei nouă confrăți îl urmau fără tăgadă, reușitele de pînă acum îi îndrătau să nu șovăiască o clipă să împlinească ce le spunea el... Așa că ei nu vor șovăi nici să-l creadă atunci cînd le va spune secretul izbîndirii lor de pe Argeș : jertfirea unei soțioare... Lăsînd la o parte fireasca și umana lor lașitate și încercarea reușită de a-și avertiza și opri soțiile să-i întîlnească în zorii zilei de Joi, ei se leagă și jură Jurămintul Mare, pe Piine și Sare, pe Sfinte Icoane, jură s-o apuce în brațe și s-o arunce în zid și s-o zidească în

zid, ca în zadar în viitor să nu mai muncească, să nu mai trudească... Ej îl ascultă mai ales și datorită faptului că sfârșitul înțelegerii lor (și jurământului lor) mai cuprindea câteva cuvinte : ei trebuiau să înfăptuiască această jertfă, nu doar ca să ridice mănăstirea și să nu mai lucreze sisific, în van, ci și pentru ca (Atenție !), astfel : să scape cu viață ! Care era amenințarea care plutea asupra capetelor lor, dacă le spunea Manole că trebuie o soțioară vie pusă la temelia zidirii ?... ca ei... să scape... capetele lor să scape ?... „Cu cap să scăpați.“ (s.n.). De pedeapsa lui Dumnezeu, de sabia domnitorului ? De legămintele ce erau între ei ? (de nu l-ar fi ascultat pe Manole, el avea drept asupra vieții lor ? Posibil). Vom mai reveni.

Cert este că Manole este un arhitect. Sigur, în decursul istoriilor, chiar înaintea primului întemeietor atestat al unei școli de arhitectură, Imhotep, consilierul regelui Zozer (3150 — sau 2800, sau 2700 — înaintea lui Christos), în Egipt, cel care a ridicat în Sahara primele mari construcții, au mai ridicat oamenii palate și turnuri și cetăți, dar ele nu erau expresia unor legi arhitecturale și a unor planuri prestabilite, de aceea multe s-au supus ruinărilor timpurii, de aceea multele dintre ele erau ca un amalgam, ca o înșiruire pe orizontală (mai ales) de încăperi, camere, cămăruțe — adevărate labirinturi în care te puteai repede rătăci. Asta nu înseamnă că un labirint, deci un impas al logicii arhitecturale, nu poate fi construit : ba din contră, a și fost construit, tot de un arhitect, domnul (de ce nu ?) Dedal, pentru prea afurisitul Minotaur.

Dar să nu-l pierdem din cătare pe Negru-Vodă (oare întâmplător Negru, mă întreb ?) : când vede el minunea terminată, înălțată, și pe acoperișul minunii stînd cei zece zidari, pe *acoperișul lumii*, căci de acolo în sus începea împărăția celui de sus — el tare se bucură. „Bine că-i părea, / Mult se mulțumea.“ Adică : mult le mulțumea lor, da, dar mai mult își mulțumea sieși : mult să mulțumea pre sine, mult era fericit de ce el îi făcuse să facă pentru sine : „Tot ce mi-ați cerut, / Eu v-am împlinit / Dar bine-ați lucrat, / Bun lucru mi-ați fapt (s.n.), / C-astă mănăstire, / O fi pomenire / Și nu s-o vedea / În lume alta“. E clar că pentru el, acest lucru bun ei au fapt ! Dar vezi Doamne, creația *n-are limite* ! Manole, cum sta sus, pe învelișul mănăstirii, din cap *cletina*, din suflet ofta ! Creatorul șovăie, se îndoiește, suferă, se jertfește, dar speră că poate atinge Absolutul (de ce nu ?)... Așa că el, Manole, zidarul, „impresionistul“, arhitectul, meșterul meșterilor, *numărul zece, artistul*, după o clipă de șovăire, se hotărăște și spune da, poate face mai mult, și mai bine ! I-au trebuit câteva secunde omului cu inima rece să poată recunoaște : da, mare-i și frumoasă, și-arătoasă, sfînta mănăstire... „Dar cum este ea, / Zău, *pre legea mca* (s.n.), / C-așa lucrătură și ferecătură / *Mi-e de-nvățătură* (s.n.) De s-o va mai gândi... „De m-oi bizui, / Altele-oi croi / Mult mai arătoase / Și mult mai frumoase !“ Chiar pune semnul exclamării, Manole, al certitudinii !... da, va face... mult mai frumoase ! Și nu una, ci mai multe !... Negru-Vodă cade pe gânduri. Dar nu mult stă el pe gânduri : ca orice bun conducător, trebuie să se hotărăască urgent, altfel pierde bătălia. „Adînc se gindea / Mult că nu trecea (s.n.) / Vodă ce-mi făcea ?“ Dă poruncă să se rupă schelele, să se taie scările : și să-i lase pe coperișul mănăstirii pe cei zece meșteri mari. Nici nu le putea da o recompensă mai mare ! Constructorilor, arhitectului, artistului — coperișul propriului lor vis împlinit, pe el să moară, ca pe un rug, ca pe propriul lor rug, ca pe propria lor cruce, ca pe propria lor piatră, ca pe propria lor credință.

Negru-Vodă și-a împlinit ce dorea, restul nu mai contează. Și cei zece meșteri sînt restul... E tranșant, le-o spune de la obraz, nu prin interpuși : „Nu voi să mai fie. / Nici să se mai știe / D-altă mănăstire / Chip de pomenire, / Nici să vă siliți, / Să vă bizuiți / Ca ea să clădiți !“ Pune și el semnul exclamării, al certitudinii !... Nu altele mai frumoase, nu, nici măcar una ca aceasta n-o să mai clădească ! Nu dispăre Negru-Vodă de lingă ei, ca ei să nu înțeleagă de ce-au rămas pe coperiș și să mai *sper*... că va veni, că-i va umple de daruri, că altele vor mai clădi etc. ! Nu. Negru-Vodă e hotărît : îi lasă pe coperiș, după ce le spusese „concepția ac“... La care ei nici cu gândul nu gîndiseră, evident ! Iată-i puși să plătească *sam cu capul*... Nu mai era *nici o scăpare* deci, de la început, de cînd *intraseră în joc* : ori vor reuși, ori vor capota, cu capul lor vor plăti temerarul lor vis... Domnitorul pleacă, lăsîndu-i pe coperiș, zidul ca să-i ție (acum, nici vorbă să se mai prăbusească ! nici o Speranță, după ce-o zidiseră pe Caplea), vîntul să-i adie... „Ploaia să-i înmoaie, / Foamea să-i îndoiaie“.

Oare la fel s-au purtat și faraonii cu arhitecții care le-au construit piramidele ce le poartă numele ? Trebuie cercetat. Oricum, Keops și Kephren și-au ridicat din piatră imense monumente funerare în deșert, crezînd că nu vor fi în deșert trupurile lor conservate acolo, ci vor învia... Herodot scria în „Istoriei“ (Cartea a II-a) : „Tot egiptenii sînt primii care au spus și acest lucru, că sufletul omului este nemuritor...“.